

Op weg naar de michaëlsche graal

De Rus Sergej Prokofieff publiceerde in 1982 het boek 'Rudolf Steiner und die Grundlegung der neuen Mysterien'. De inhoud van het boek heeft het denken over de betekenis van Rudolf Steiner en de Antroposofische Vereniging in belangrijke mate beïnvloed. Het kan dan ook een 'moderne klassieker' van de antroposofische literatuur worden genoemd. Naar aanleiding van het bezoek van Prokofieff – van 3 tot 5 november leidt hij een werkbijeenkomst in Driebergen – publiceren wij een autobiografische schets die hij schreef. Zijn beschouwingen hebben vooral betrekking op de ervaringen die hem ertoe hebben gebracht bovengenoemd boek te schrijven.

Sergej O. Prokofieff

Uit mijn vroegste kindertijd kan ik twee motieven of fundamentele ervaringen noemen. Ten eerste heb ik mij innerlijk, voor zover ik het mij tenminste kan herinneren, altijd christen gevoeld. Mijn familie heeft daarbij eigenlijk geen bijzondere invloed op mij uitgeoefend. Hoewel mijn familie zonder uitzondering werkzaam was op cultureel gebied en op bijna alle terreinen van zowel kunst als exacte wetenschappen vertegenwoordigd was, was haar samenstelling vanuit spiritueel standpunt uit gezien toch heel verschillend. Er waren idealistisch gezinden bij, zelfs gelovigen, maar ook overtuigde materialisten. Om de vrede en het harmonieuze naast elkaar leven van de verschillende geestelijke richtingen te bewaren, werden in de regel geen vragen van wereldbeschouwelijke aard besproken. Ten gevolge daarvan bleef ik in dit opzicht geheel op mijzelf aangewezen. Desondanks was er een voor mij buitengewoon belangrijke omstandigheid, die in het land waarin ik opgroeide eigenlijk echt zeldzaam is. Ik had namelijk van het begin af aan toegang tot het evangelie, tot het *Nieuwe Testament*. Dat boek hoorde, net als andere werken uit de wereldliteratuur, de muziek en de schilderkunst, bij het leven van mijn familie, niet in confessionele zin, maar als wezenlijk onderdeel van de cultuur. Het tweede motief waarvan ik het verloop tot in mijn vroegste kindertijd kan volgen, was het gevoel dat ik niet voor de eerste keer op aarde leefde. Dit was verbonden met het steeds bij mij aanwezige gevoel dat ik mij voor mijn geboorte in een totaal andere, stralende en oneindig grootse wereld had bevonden. In de gedichten die ik als kind en als opgroeiende jongen schreef, probeerde ik deze beide grondstemmingen, die toen onuitgesproken in mijn innerlijk leefden, in onbeholpen, poëtische vorm weer te geven. Hierbij hoort ook nog het volgende. In onze familie was men vrijwel zonder uitzondering aanhanger van de muziek van Richard Wagner. Tot de grote gebeurtenissen uit mijn jeugd hoort ook de dag waarop een van mijn oudere familieleden het libretto van Wagners *Parsifal* volledig voor mij 'van blad' vertaalde. Zo kwam ik het thema tegen dat mij sindsdien door de jaren heen geestelijk heeft begeleid. Ik was er toentertijd zo sterk van onder de indruk dat ik zelfs geprobeerd heb een eigen *Parsifal* te schrijven, in de vorm van een uitvoerig opgezet drama in verzen, waarin de reïncarnatiegedachte al een belangrijke rol speelde. Zo verliep mijn eerste aanraking met het esoterische christendom. Nadat deze impuls was opgenomen, ontstond de vraag die mijn hele wezen vervulde: waar is deze geestelijke stroming, de voortzetting ervan, in onze tijd te vinden? Later, toen ik elementen uit de oosterse, en dan vooral uit de Indische wijsheid had leren kennen, werd dit nieuwe, innerlijke streven dat zich van mijn ziel meester had gemaakt nog verder versterkt doordat ik op zoek ging naar een antwoord. In de Indische wijsheid lag een diepgaande esoterische kennis, maar het centrum ontbrak, de Christus ontbrak. In de officiële kerk, waar ik een paar keer naar toe was gegaan om een antwoord te vinden op de vragen die mij kwelden, kon ik ook geen voortzetting vinden van de geestelijke stroming die voor mij zichtbaar was geworden door Richard Wagners *Parsifal*. Ik beleefde het zó, hoewel ik het toen vermoedelijk niet zo precies in begrippen had kunnen uitdrukken, dat in het oosten enorme schatten aan spirituele wijsheid opgeslagen waren,

waar het kerkelijke christendom in esoterisch opzicht nauwelijks iets tegenover kon stellen. Maar als het christendom werkelijk zo was als ik het in mijn ziel voelde, dan moest het nog veel verder reikende en veel meer omvattende schatten van wijsheid bevatten dan de religies en filosofische systemen uit het oosten.

Het eerste boek van Rudolf Steiner dat ik in handen kreeg, was *De weg tot inzicht in hogere werelden*. Dit boek werd van het begin af aan niet alleen gids en helper op mijn innerlijke weg, maar het gaf me ook een eerste antwoord op mijn grondvraag naar een modern 'esoterisch christendom'.

De twee laatste hoofdstukken maakten de grootste indruk op mij. Ze maakten twee geheel verschillende gevoelens in mij los. Daar was ten eerste het beleven van de eigen innerlijke onvolkomenheid, die in mij naar boven kwam toen ik de beschrijving las van de ontmoeting tussen de leerling op de scholingsweg en de kleine wachter op de drempel. En toen ik de woorden las die de grote wachter op de drempel richt tot de leerling op de scholingsweg, beleefde ik ten tweede als een directe zekerheid: zó kan alleen Christus tot de mensen spreken. Dat betekende dat het boek *De weg tot inzicht in hogere werelden* een centraal werk is voor het moderne esoterische christendom.

Ook mijn eerste kennismaking met het boek *De wetenschap van de geheimen van de ziel* verliep op bijzondere wijze. Aanvankelijk kreeg ik het in handen in het Frans. Ik kon toen alleen nog maar heel langzaam en met het woordenboek Frans lezen, zodat het niet mogelijk was het hele boek door te werken. Omdat ik echter beter uit de voeten kon met het onderwerp 'weg tot inzicht' bekeek ik dit hoofdstuk en vond daar meteen de beschrijving van de rozenkruismeditatie. Zo was deze oefening het eerste wat ik uit *De wetenschap van de geheimen van de ziel* leerde kennen. Niet alleen het doel van deze oefening, het menselijk bloed van lagere driften en het ik van egoïsme te reinigen, maar vooral de imaginatieve vorm ervan maakte een grote indruk op mij. Deze oefening is sindsdien een onafscheidelijk deel van mijn innerlijk leven. Ook was ze een bevestiging van wat ik al vaag vermoedde, dat de in dit boek beschreven weg tot inzicht van de rozenkruisers in verband moest staan tot het mysterie van de graal. Pas een half jaar later, toen ik *De wetenschap van de geheimen van de ziel* in het Russisch in handen kreeg en ik het boek in zijn geheel las, werd mijn vermoeden definitief bevestigd.

De verschillende thema's die ontstonden naar aanleiding van mijn studie van Rudolf Steiners basiswerken haal ik hier om twee redenen aan. Ten eerste, omdat bij de allereerste kennismaking met deze thema's in mij dadelijk het gevoel ontstond dat alles waarover Rudolf Steiner daar sprak, mij al bekend was, maar dat ik het tot dan toe alleen niet in gedachten had kunnen uitdrukken. Wat als algemeen, onbestemd gevoel in mijn ziel leefde, werd toen doordrongen met bewustzijn en heldere gedachten. En ten tweede, omdat ik deze thema's later in nog grootser en geconcentreerder vorm terugvond in de *Grondsteenmeditatie*.

Toen ik veertien jaar oud was, nam mijn familie mij mee naar een huis aan de Krim, aan de oever van de Zwarte Zee. Dat huis had ooit toebehoord aan een bekende Russische schrijver, die vlak voor de Eerste Wereldoorlog betrokken was bij de bouw van het eerste Goetheanum. In dit huis was een omvangrijke occulte bibliotheek in het Russisch en het Frans, waarin bijna alle basiswerken van Rudolf Steiner stonden. Van die tijd af bracht ik elk jaar mijn zomer- en al gauw ook mijn wintervakantie door in het 'huis van de dichter', zoals het toen genoemd werd. Zo kon ik in de tijd tussen mijn veertiende en negentiende jaar de basiswerken van Rudolf Steiner leren kennen, en ook veel andere geestelijk-occulte werken van schrijvers uit oosterse, theosofische en mystiek-kerkelijke richtingen. Deze vijf jaren bracht ik door in wezenlijk geestelijke eenzaamheid, want in mijn toenmalige omgeving interesseerde niemand zich voor antroposofie. Deze levensperiode was echter een belangrijke proeftijd voor mij. Ik moest in de loop van deze jaren kiezen voor de antroposofie, of, zoals ik het toen tegen mijzelf zei, voor die geestelijke stroming

die door Rudolf Steiner werd vertegenwoordigd, als levensopgave, als mijn bestemming op deze wereld. Daarbij kon ik slechts steunen op mijn eigen innerlijke krachten en op mijn zoeken naar een antwoord op de levensvragen die voor mij lagen. En pas toen het besluit genomen was, toen ik met alle kracht ervaren had dat mijn leven een nieuwe zin en een nieuw doel had gekregen en toen daardoor een begin was gemaakt om deze idealen *bewust* te dienen, pas toen werd ik door de lotbesturende machten uit mijn aanvankelijke eenzaamheid bevrijd.

Dat ging zo. Op een keer kreeg ik in het huis van vrienden die ik op de Krim had leren kennen geheel 'bij toeval' voor het eerst een voordrachtscyclus van Rudolf Steiner in handen. Tot dan toe wist ik niet van het bestaan van zulke cycli af, of beter gezegd, ik wist alleen dat er voordrachten gehouden waren, maar niet of er nog iets van voorhanden was. En toen hield ik plotseling een cyclus van tien voordrachten in handen over *Geistige Hierarchien und ihre Widerspiegelung in der physischen Welt, Tierkreis, Planeten, Kosmos*. Dat zat zo: de voordrachten waren uit het Frans vertaald door een vrouw die, aanvankelijk geëmigreerd, in het midden van de jaren vijftig naar Rusland was teruggekeerd. In Parijs, waar ze vele jaren had gewoond, had ze kort voordat ze naar het vaderland terugkwam Rudolf Steiner ontdekt en toen enkele boeken meegenomen. Weer in Rusland moest ze zich vestigen in een van de grote steden in de Oekraïne. Omdat echter niemand in haar omgeving geïnteresseerd was in geestelijke vraagstukken liet ze, als ze bij vrienden op bezoek was, gewoon een paar exemplaren achter van haar vertalingen, meestal van Rudolf Steiner. En zo kwam een ervan ook bij mijn vrienden terecht.

Door deze cyclus opende zich voor mij nogmaals een geheel nieuwe wereld. Ik had het gevoel alsof de hogere geestelijke werkelijkheid, die in deze voordrachten achter de verschillende beschrijvingen van Rudolf Steiner staat, nu nog veel dichterbij mijn ziel was gekomen. Nadat ik van mijn vrienden gehoord had dat de vertaalster wellicht nog andere cycli had, besloot ik dadelijk naar haar toe te gaan. Wat betekenden eigenlijk een afstand van 900 kilometer, een onbekende stad en volkomen vreemde mensen, als ik ook *maar één* voordrachtscyclus zou kunnen krijgen? In die tijd was ik bereid elke willekeurige hindernis te overwinnen om zoiets te kunnen verkrijgen. Want antroposofie was nu het belangrijkste in mijn leven!

Alles liep toen zoals ik nauwelijks had kunnen hopen. De ontmoeting was buitengewoon hartelijk en ontwikkelde zich tot een innige vriendschap die nog vier jaren zou duren, tot aan de vroege dood van deze vrouw. Na de eerste ontmoeting keerde ik naar huis terug met vier of vijf cycli, die voornamelijk aan beschouwingen over de evangeliën waren gewijd.

Ongeveer in dezelfde tijd schonk het lot mij weer als 'bij toeval' nog een ontmoeting. Dat gebeurde ook op de Krim, in het huis van de Russische dichter. In augustus 1973 bezocht een jonge man, hij was iets ouder dan ik, dit huis op doorreis. Hij wilde leven en werk van de vroegere eigenaar beter leren kennen, omdat hij wist dat deze ooit betrokken was bij de bouw van het eerste Goetheanum. De bezoeker was antroposoof. Wij maakten kennis met elkaar. Hij kwam uit een grote stad in het noordwesten van Rusland. Aan het eind van ons gesprek wisselden we adressen uit en al een half jaar later bezocht ik mijn nieuwe kennis. Er ontstond een echte antroposofische vriendschap.

Bij een van mijn bezoeken stelde mijn antroposofische vriend op een avond voor om een cyclus van drie voordrachten te lezen waarbij hij met een enigszins geheimzinnige blik opmerkte dat in deze voordrachten iets zeer belangrijks te vinden was over het karma van de antroposofen, dat wil zeggen, over *ons eigen karma*. Het waren de bekende Arnhemse voordrachten uit *Karmaonderzoek 3*. Die hele nacht deed ik geen oog dicht, geen moment. Pas tegen de morgen sliep ik in. En alleen omdat ik niet het hele huis op de been wilde brengen, zag ik ervan af mijn vriend te wekken om hem te vertellen over de volheid van mijn nieuwe gevoelens, waarvoor mij de woorden tekortschoten...

Nu kende ik het geestelijk wezen dat ik altijd al gediend had en ik wilde volkomen toegewijd zijn aan 'het aangezicht van Christus' – aan Michaël, de inspirator van de

moderne geesteswetenschap.

Voor mij betekende deze ervaring ook een soort innerlijk antwoord op de uitdaging waarover Rudolf Steiner aan het begin van de Arnhemse voordrachten sprak, 'om je in het leven als de juiste vertegenwoordiger van de antroposofische beweging te laten zien', 'om de antroposofie door je eigen persoonlijkheid in de wereld vorm te laten krijgen' (18 juli 1924). Toen ik deze regels las, kon ik nog geen duidelijke voorstelling verbinden met de eerste klas van de esoterische school die in die voordracht genoemd wordt, maar toch voelde ik met alle beslistheid dat deze uitdaging eigenlijk niet van Rudolf Steiner uitgaat, maar door Rudolf Steiner *van Michaël zelf* en dat ze voor alles op dat moment tot mij persoonlijk was gericht. Zulke ogenblikken zijn in je leven momenten van innerlijke geloftes of 'toezeggingen'.

In de Arnhemse voordrachten wordt gezegd dat na de Kerstbijeenkomst alles in de antroposofische beweging en in de Antroposofische Vereniging anders wordt. 'Zie, ik maak alle dingen nieuw.' (Openbaring van Johannes, 21:5) Dit motief klonk met bijzondere kracht uit de voordracht en vond grote weerklank in mijn ziel. Van nu af, zo voelde ik, moest ook in mijn leven alles nieuw worden, want ik had immers de 'gelofte afgelegd,' de eerste bewuste gelofte in mijn leven.

Van toen af probeerde ik mijn meditatieve leven met grotere kracht en regelmaat vorm te geven. Na enkele min of meer kortdurende pogingen spande ik me er nu voor in om een weg te vinden naar doelgericht, ritmisch-regelmatig meditatief werk, eerst eenmaal, maar al gauw tweemaal per dag, zoals Rudolf Steiner voorgeschreven had voor alle leerlingen van de door hem opgerichte esoterische school die tot 1914 bestaan heeft. Dit alles vond kort voor mijn eenentwintigste verjaardag plaats.

Nog een half jaar ging voorbij. Tijdens een bezoek aan de stad waar ik woonde, stelde mijn antroposofische vriend een keer voor mij kennis te laten maken met een paar andere antroposofische vrienden. Ik vond het goed. En zo kwam het dat ik met Pasen 1976 mij voor het eerst bij een kleine vriendenkring aansloot, die bij hun antroposofische studie elke keer de *Grondsteenmeditatie* lazen, regel voor regel in twee talen, Duits en Russisch.

En toen vond in mijn leven echt een wonder plaats, dat alleen vergeleken kan worden met het wakker worden uit een diepe slaap. Door de klank van de Duitse woorden van de *Grondsteenmeditatie* ging er voor mij een volkomen nieuwe wereld van spiritualiteit open. De taal die ik hoorde, was net zo rijk en 'vol geest' als de grootse gedachte die ze tot uitdrukking bracht. Taal en inhoud toonden zich voor het eerst aan mij in hun onlosmakelijke eenheid. Want op dit ogenblik werd mij niet alleen duidelijk dat de Duitse taal de enige was die de schat aan wijsheid van de nieuwe christelijke esoterie kon dragen, maar ook verscheen de diepere *inhoud* van de *Grondsteenmeditatie* voor het eerst in al zijn kosmisch-aardse grootheid voor mijn ziel. Ik hoorde de *Grondsteenmeditatie* alleen van 'mond tot oor', dus net zoals ze de eerste keer had geklonken op de Kerstbijeenkomst van 25 december 1923. Op deze manier kon ik in deze meditatie iets beleven van wat ze in overeenstemming met haar esoterische wezen van het begin af aan was: *de moderne openbaring van het wereldwoord, en dat betekent – van Christus zelf.*

Het lot had het zo beschikt dat het eerste werk in het Duits dat werkelijk mijn leven binnentrad de *Grondsteenmeditatie* was. Sindsdien is het Duits voornamelijk de taal van mijn geestelijke leven. En er was geen twijfel aan: deze taal moest ik zo snel mogelijk leren, de taal van de nieuwe christelijke openbaring, de taal van Rudolf Steiner als de grote christelijke ingewijde, als de bode van Michaël en Christus in onze tijd.

Zou ik nu, na tien jaren, willen proberen om in woorden uit te drukken wat toen in mijn ziel leefde, dan zou ik dat het liefst op de volgende manier doen. Ik voelde destijds met mijn hele ziel dat slechts één enkel, in menselijke woorden uitgedrukt werk geestelijk gesproken naast de *Grondsteenmeditatie* geplaatst kon worden. Namelijk het evangelie

volgens Johannes, of nauwkeuriger gezegd, de proloog ervan en de afscheidswaarden van de Christus-Jezus. Het was me van het begin af aan duidelijk dat ze beiden uit dezelfde bron afkomstig zijn, dat ze stammen uit de ene, alle werelden omvattende goddelijke sfeer van de kosmische logos, uit de directe openbaring van de levende Christus. Dit weten, dat toen nog op onuitgesproken wijze in mij leefde, zou ik nu in het volgende beeld kunnen kleden, dat voor mij niet gewoon een vergelijking is, maar beleefde realiteit. Als we ons innerlijk richten op wat in het keerpunt van de geschiedenis de centrale gebeurtenis is, namelijk het mysterie van Golgotha, dan zien we aan de voet van het kruis de 'leerling die de Heer het meeste liefhad', de enige die deze grootste gebeurtenis uit de hele aarde-ontwikkeling *bewust meemaakt*. In onze tijd vindt de bovenzinnelijke wederkomst van Christus in het etherische plaats, waaraan, zo zegt de geesteswetenschap, de herhaling van het mysterie van Golgotha in de geestelijke wereld vooraf gaat (zie 2 mei 1913). Wanneer we dan nu de mens zoeken die met betrekking tot dit bovenzinnelijk mysterie van Golgotha en de wederkomst van Christus op vergelijkbare wijze een bewuste getuige en verkondiger van deze belangrijkste gebeurtenis van onze tijd is, dan moeten we zeggen: dat is Rudolf Steiner.

Zo staan deze twee grote leraren van het esoterische christendom als twee wachters aan de poorten van de twee belangrijkste gebeurtenissen in de ontwikkeling van de mensheid. En nu staan ze in de geestelijke wereld naast elkaar als de voornaamste geestelijke leiders van de moderne christelijke rozenkruisesoterie.

Na mijn hier beschreven eerste spirituele ontmoeting met de *Grondsteenmeditatie* die sindsdien tot de hoeksteen van mijn innerlijk leven werd, streefde ik er natuurlijk naar om alles te weten te komen over de oorsprong ervan, de ontstaansgeschiedenis. Ik wilde weten waar, wanneer en onder welke voorwaarden ze voor het eerst aan de mensen werd gegeven. Dat alles leidde mij direct naar het onderwerp Kerstbijeekomst. Tussen de studie van de karmavoordrachten en het boek *Die Weihnachtstagung zur Begründung der Allgemeinen Anthroposophischen Gesellschaft 1923/1924* (GA 260) lag mijn weg.

In het begin geheel op mijzelf aangewezen moest ik, slechts uitgaande van mijn innerlijke ervaringen in verband met de *Grondsteenmeditatie* en van iedere invloed van buitenaf verstoken, mijn eigen *persoonlijke* verhouding vinden tot de Kerstbijeekomst als belangrijkste spirituele gebeurtenis op het fysieke plan in de twintigste eeuw. Nadat deze verhouding vanuit eigen inzichten tot stand was gekomen, meer nog, nadat ze zich had omgevormd tot onverstoorbare innerlijke zekerheid, kreeg ik bij mijn verdere zoektocht eind 1978, begin 1979 achter elkaar drie boeken over de Kerstbijeekomst in handen. Het boek van Bernard Lievegoed *Mensheidsperspectieven. Op weg naar een nieuwe mysteriecultuur*, dat pas uit het Nederlands was vertaald, het boek van Rudolf Grosse *De 'Weihnachtstagung' als keerpunt in de mensheidsontwikkeling* en wat later *De grondsteen* van Willem Zeylmans van Emmichoven.

In het werk van Lievegoed beleefde ik een hoge gedachtevlucht. Hij vatte de verschillende mysteriestromingen met hun latere culminatie, dat wil zeggen hun uiteindelijke vereniging, op de Kerstbijeekomst, in de ene 'bedding' van de nieuwe mysteriën, als het ware samen in één totaalbeeld. Bij Grosse kwam ik vooral onder de indruk van de innigheid van zijn beschrijving en de intimiteit waarmee hij tot de verborgen kanten van de gebeurtenis van Kerstmis 1923 doordringt. En bij Zeylmans van Emmichoven, die meer van de wilssfeer uitgaat, vond ik een consequent methodisch omgaan met zowel de *Grondsteenmeditatie* als met de ritmes van de Kerstbijeekomst.

Erg onder de indruk was ik in dit verband van het voorwoord van Marie Steiner bij de eerste uitgave van het stenografische materiaal van de Kerstbijeekomst (GA 260). Hier verscheen voor mij in alle duidelijkheid de tragische scène van de Kerstbijeekomst, of juist gezegd de diepgaande polariteit tussen het goddelijke en het menselijke. Zo schrijft

Marie Steiner enerzijds over de 'atmosfeer van hoogste geestelijkheid, aan de hogere machten aangeboden als smeek- en dankoffer', en anderzijds wijst ze er in alle openheid op dat de aardse, menselijke krachten telkens weer niet toereikend, niet voldoende blijken te zijn. 'Wij waren tegen de oproep niet opgewassen. De verdere ontwikkeling heeft het aangetoond!'

Wat dan plaatsvond op de laatste dag van de Kerstbijeenkomst – het plotselinge ziek worden van Rudolf Steiner en de occulte achtergrond ervan, dat hij namelijk het karma van de Antroposofische Vereniging op zich nam – werd kort nadat ik dit voorwoord had gelezen vanuit een andere kant nog begrijpelijker voor mij. Dankzij een bijzondere samenloop van omstandigheden kon wat ik gelezen had voor mij tot op zekere hoogte eigen ervaring worden en dat stelde mij in staat, *hoewel het maar heel zwak voor mij opdoemde*, om toch vanuit die eigen ervaring in te zien welke diep tragische realiteit achter de woorden staat: 'De afloop (van de Kerstbijeenkomst) heeft aangetoond wat het voor Dr. Steiner betekend heeft om ons karma op zich te nemen.' En verder '...ons menselijk en maatschappelijk karma barstte over hem los...'

Kort nadat ik voor het eerst had kennisgemaakt met het stenografisch materiaal over de Kerstbijeenkomst kreeg ik een boek waarin grondig, stap voor stap en tot in details de geschiedenis werd beschreven van de moeilijkheden en conflicten binnen de Antroposofische Vereniging nadat Rudolf Steiner het aardse plan verlaten had, evenals de tragedie van 1935. Het boek maakte zo'n indruk op mij dat ik een paar dagen fysiek ziek was.

Eén ding was mij na het lezen van Marie Steiners voorwoord in elk geval duidelijk. Uit deze pijn, waarvan ook ik nu een echo in mij droeg, moest een des te grotere kracht groeien waarmee gestreden kon worden om de impuls van de Kerstbijeenkomst als belangrijkste geestelijke impuls van onze tijd te verwerkelijken. 'En deze pijn moet ons ertoe brengen met des te sterkere wilskracht *onze opgaven te ontdekken*.' Deze woorden van Marie Steiner werden in mijn leven een soort rode draad, een appèl om al mijn krachten in te zetten om deze *opgaven te ontdekken*.

Het beleven van de Kerstbijeenkomst vanuit haar geestelijke, je kunt ook zeggen esoterische wezen, kun je niet op uiterlijke manier in woorden of op papier overbrengen op mensen die zo'n ervaring niet kennen. Nog minder kun je haar overbrengen op degenen die ten gevolge van verschillende menselijke meningen voor zichzelf niet te overwinnen hindernissen scheppen tegenover datgene wat Marie Steiner de leden van de Antroposofische Vereniging in werkelijkheid wilde zeggen, toen ze besloot om niet lang voor haar dood alle materialen over de Kerstbijeenkomst te publiceren. Niet de verschillende menselijke meningen, maar de Kerstbijeenkomst zelf te laten spreken wil echter zeggen dat je haar niet *vanuit*, maar *aan de hand van* de stenogrammen en de notulen laat spreken als een 'stem uit het geestenland' (1 januari 1924) die zich richt tot alle antroposofen. En dat je dan innerlijk volledig onbevooroordeeld en met de grootste eerbied deze stemmen opneemt, terwijl je op dat moment werkelijk alleen voor de geestelijke wereld en voor de antroposofische beweging sturende machten staat... 'Daardoor komt het dat deze Kerstbijeenkomst eigenlijk voor de antroposofische zaak of alles of niets is – .' Deze woorden van Rudolf Steiner uit de voordracht van 6 februari 1924 waren voor mij een directe bevestiging voor de juistheid van de innerlijke verhouding tot de geestelijke realiteit van de Kerstbijeenkomst, die zich eerder al geheel zelfstandig in mijn ziel had gevormd. Want ik zag met volle duidelijkheid dat voor Rudolf Steiner zelf de Kerstbijeenkomst in de zin van de boven geciteerde woorden alles was! En zeer veelzeggend is zijn uitlating dat de bronnen van openbaringen vanuit de geestelijke wereld zich veel sterker geopend hadden, dat de geestelijke machten sinds de Kerstbijeenkomst met 'een nog grotere genade en een hogere welwillendheid' keken naar de verdere ontwikkeling van de antroposofische beweging.

Deze en vele andere uitspraken van Rudolf Steiner die worden geciteerd in mijn boek *Rudolf Steiner und die Grundlegung der neuen Mysterien* getuigen ervan dat de

Kerstbijeekomst in twee werelden ten uitvoer is gelegd. Dat betekent dat een werkelijk, met haar ware wezen in overeenstemming zijnd oordeel niet over haar geveld kan worden, als dat alleen van het standpunt van de aardse wereld uit gebeurt, hoe tragisch ook de gebeurtenissen waren die zich daar sindsdien hebben afgespeeld.

Met het schrijven van dit boek dat ruim drie jaar in beslag nam, waren bepaalde innerlijke ervaringen verbonden. Ik wil hier graag op twee ervan ingaan, omdat ze in het boek in een bepaalde vorm tot uitdrukking zijn gekomen. De ene zou je ongeveer zo kunnen uitdrukken: nooit heb ik de geestelijke aanwezigheid, innerlijke ondersteuning en nabijheid van Rudolf Steiner als occulte leraar en oudere vriend zo intensief en reëel ervaren als in de tijd dat ik nadacht over en werkte aan de thema's die direct of indirect verband hielden met de Kerstbijeekomst.

Een tweede ervaring die betrekking heeft op de inhoud van het slothoofdstuk wil ik hier ook vermelden. Het moment waarop, tijdens het werken aan dit boek, het wezen van de 'dodekaedrische liefdessteen' zich aan mij in reële geestelijke belevenissen openbaarde als imaginatie van de moderne michaëlishe graal, behoort tot de grootste momenten in mijn leven. In het zevende hoofdstuk heb ik dan niet alleen geprobeerd deze imaginatie te beschrijven, maar ook de weg tot het beleven ervan te laten zien.

Rudolf Steiner noemde de graal in een van zijn voordrachten 'het heiligste in de hele mensheidsontwikkeling'. Voor wie hem ooit in het imaginatieve beeld van de grondsteen heeft waargenomen, vallen alle intellectuele twijfels met betrekking tot de esoterische betekenis van de Kerstbijeekomst voor onze tijd weg. Hij is vol van diepste eerbied en dankbaarheid en van het streven om al zijn krachten te wijden aan het dienen van dit heiligste 'ding' in de wereld.

Het boek *Rudolf Steiner und die Grundlegung der neuen Mysterien* zou in deze zin een bijdrage willen zijn die met deze krachten in overeenstemming is. De bijdrage van een mens die in Oost-Europa geboren en opgegroeid is aan de gemeenschappelijke verwerkelijking van dit hoge doel.

(Gedeeltelijke overname van het artikel *Mein Weg zu dem Buch 'Rudolf Steiner und die Grundlegung der neuen Mysterien'*, gepubliceerd in *Lesen im anthroposophischen Buch. Ein Almanach. 40 Jahre Verlag Freies Geistesleben, Stuttgart 1987*. Vertaling Tineke Croese.)

Artikel uit: **Motief, maandblad voor antroposofie** - nr. 34, oktober 2000

© Antroposofische Vereniging in Nederland

www.antroposofie.nl